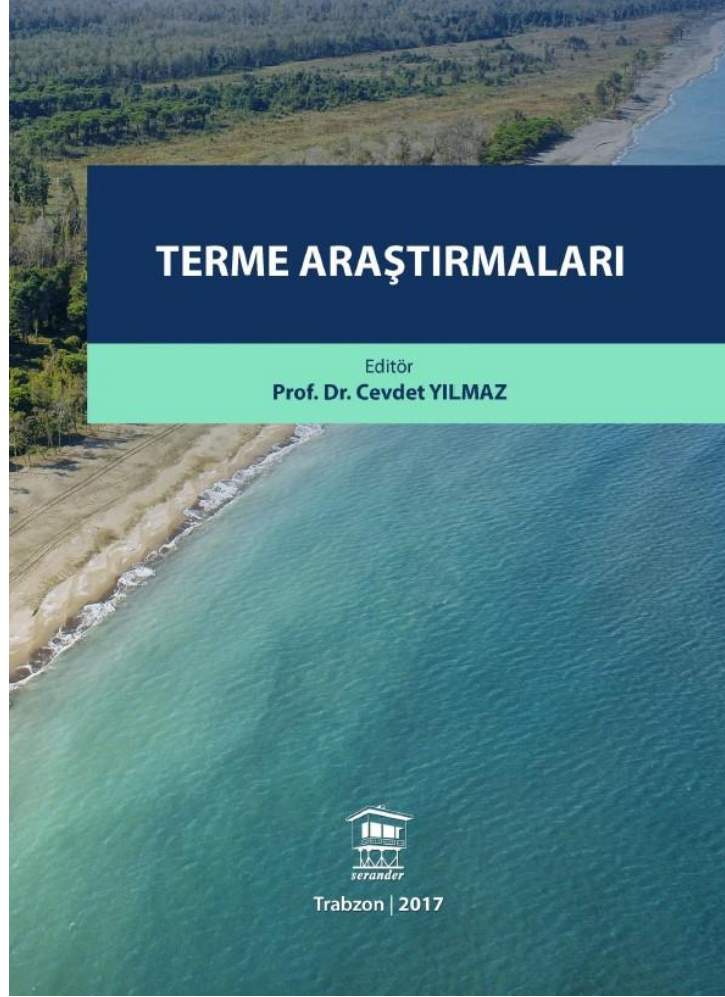

Cevdet Yılmaz (2017) "*Terme'nin Turizm Coğrafyası ve Başlıca Turistik Çekicilikler*", **Terme Araştırmaları**, (Ed.: C. Yılmaz), Serander Yayınları, Trabzon, ISBN: 978-605-2104-02-06, (411-428).

TERME İLÇESİ'NİN TURİZM COĞRAFYASI VE BAŞLICA TURİSTİK ÇEKİCİLİKLERİ

Cevdet YILMAZ*

Giriş

Turizm (en genel şekilde); dinlenmek ve rekreasyon amacıyla seyahate çıkan kimselerin yolculukları ve geçici süreyle konaklamaları esnasında ortaya çıkan olaylar ve ilişkiler bütünüdür (Özgüç 2003). Rekreasyon ise; insanların (çalışma, yeme-içme ve uyuma dışında kalan) beden ve zihnini dinlendirme faaliyetleridir. Bu tanımlara göre turizm ve rekreasyon; gün içindeki yorgunluğun aralarda küçük molalarla, haftalık yorgunluğun hafta sonu dinlenerek ve nihayet yıl boyunca çalışmanın getirdiği yıpranma ve bezginliğin de yıllık tatillerle giderilmesidir. Temel amaç beden ve zihni dinlendirmek ve bir sonraki işgününe veya çalışma dönemine zinde, dinç ve morali yerinde olarak daha verimli çalışmak üzere hazır olmaktır (Yılmaz 2016).

Turizm dünyada en hızlı gelişen sektörlerden biri olması yanında en fazla istihdam yaratan iş alanlarının başında gelir. Nitekim Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre 2016 yıl sonu itibarıyla dünyada turist sayısı 1,23 milyara, turizm gelirleri 1,5 trilyon dolara, turizm ve seyahat alanında çalışan (istihdam edilen) sayısı 300 milyon kişiye yaklaşmış, çalışan her 11 kişiden 1'inin bu sektörden geçimini sağladığı belirtilmiştir (URL-1). Aynı kurumun turizmin geleceği ile ilgili deklarasyonunda; gelişme ve ekonomik kalkınma ile yeni iş alanları yaratma, çevrenin ve kültürel değerlerin korunması gibi konularda turizme önemli görevler düştüğü ifade edilmiştir.

Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) verilerine göre (URL-2); 2015 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 41,6 milyon kişi, turizm geliri 31,4 milyar dolar, kişi başına harcama da 705 dolar olmuştur. 2014 yıl sonu itibarıyla Türkiye'de turizm işletme belgeli tesislerde 384 bin oda, 807 bin yatak vardır. Türkiye'de turizm sektöründe istihdam edilen sigortalı kişi sayısı da 1 milyonu bulmuştur.

Samsun İl Kültür Turizm Müdürlüğü verilerine göre; 2015 yılında Samsun'u 371 bini yerli, 58 bini yabancı toplam 429 bin turist ziyaret etmiştir. Bunlar içinde müzeleri ziyaret eden kişi sayısı 103 bin kişi olup bunun ancak bin kadarı yabancı turisttir. Samsun'un gerek fizikî, gerekse beşerî çekicilikler bakımından ne kadar zengin olduğu göz önüne alındığında bu rakamların ne kadar düşük olduğu açıktır.

Samsun; Terme'den Yakakent'e kadar deniz turizmine uygun sahilleri, yaz ve kış turizmine uygun yaylaları, termal kaynakları, jeolojik ve jeomorfolojik çekicilikleri,

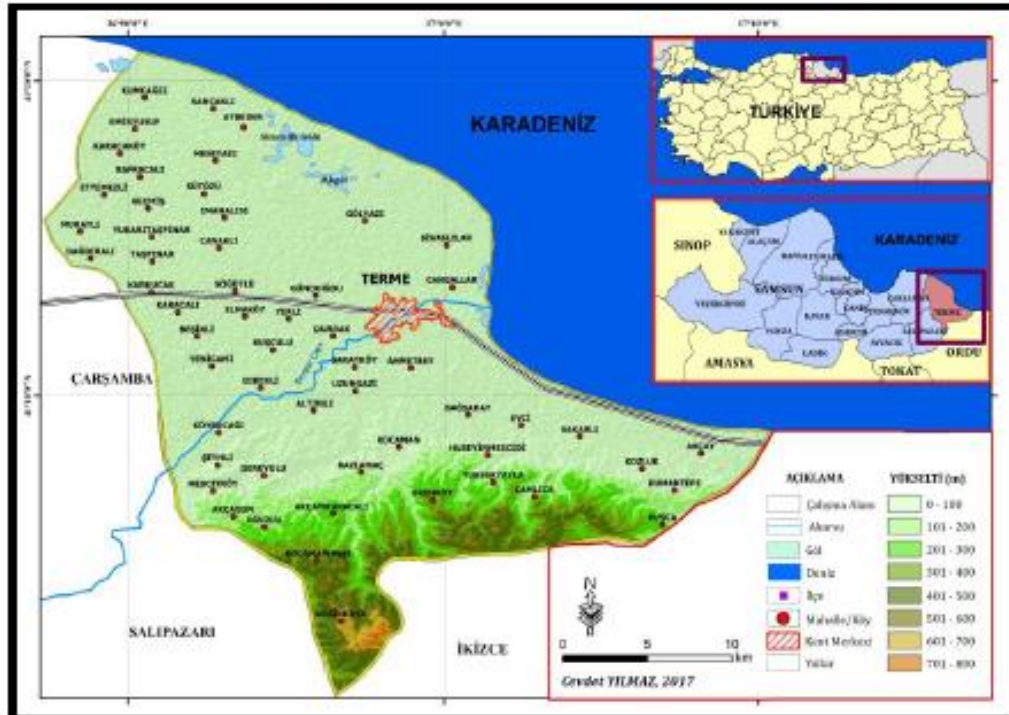
* Prof. Dr., 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

akarsu, göl ve çağlayanları, ormanları, dünya çapında öneme sahip sulak alanları, ilkçağlardan günümüze ulaşan muhtelif devirlere ait tarihî ve kültürel çekicilikleri, mimari özellikleri, ahşap camileri, ulaşım ve konaklama altyapısı ile gerçekten büyük bir potansiyele sahiptir. Fakat bu potansiyel bugüne kadar harekete geçirilememiş, Samsun'un turistik yönü bir türlü öne çıkarılamamış, özetle Samsun bugüne kadar bir destinasyon (turizmde varış yeri / tatil yapılan yer) haline gelememiştir.

Yukarıdaki veri ve tespitlerden de anlaşılacağı üzere gerek dünyada gerekse ülkemizde turizm sektörü hızla gelişmekte, buna karşılık Samsun'da bir durağanlık görülmektedir. Samsun'da turizmin geliştirilmesi ve Samsun'un turizm kaynaklı istihdam gelirlerinden faydalanması il düzeyinde yapılacak çalışmalara bağlıdır. Bu açıdan Terme ilçesinin sahip olduğu turizm potansiyeli, bunun coğrafi dağılışı, bu potansiyelden gerek Terme, gerekse il düzeyinde Samsun'un nasıl faydalanabileceği hususu aşağıda ana hatları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Terme; lokasyon ve genel özellikler

Samsun ilinin nüfus ve gelişmişlik bakımından önemli ilçelerinden biri olan Terme özellikle doğa ve kıyı turizmi açısından çok özel bir konuma sahiptir (Şekil 1).

Şekil 1. Terme ilçesinin yeri.

Yeşilirmak Deltası'nın doğusunda yer alan ilçe topraklarının önemli bir kısmı göl ve bataklık ekosistemlerine sahip olup, bu özelliği ile Terme doğa turizminin

gelecekteki en önemli destinasyonlardan biri olmaya adaydır. Bir kısmı Karadeniz Sahil Yolu boyunca uzanan kumlu plajlar ise kolay erişim imkanları yanında, bölgede önemi giderek artan yayla turizminin bir tamamlayıcısı olarak büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu ve benzeri özellikleri ile Terme, tarihî çekicilikler bakımından fakir görünse de, ekoturizm ve deniz turizmi açısından Karadeniz Bölgesi kıyı kuşağında geleceğin önemli merkezlerinden biri olacaktır.

Aşağıda Terme'nin sahip olduğu turistik çekicilikler önem sırasına göre ele alınmış, ana başlıklar altında kısa tanıtımları yapılmıştır.

2.Terme ilçesinin başlıca turistik çekicilikleri

2.1.Doğal Turistik Çekicilikler

Terme, konumu ve coğrafi özellikleri gereği doğal turistik çekicilikler bakımından önemlidir. Özellikle tabiatı koruma alanları, gölleri, sulak alanları ve plajları bunların başında gelir.

2.1.1. Göller ve sulak alanlar

Yeşilırmak deltası önemli sulak alanlara sahip olup, bunun büyük bir kısmı Terme ilçesi sınırlarında yer alır. Yeşilırmak deltasında başlıca sulak alanları Simenlik Gölü ve Akgöl ile kıyı kuşağına yakın bataklık ve sazlık alanlar oluşturur (Foto 1,2,3,4).

Foto 1-2-3-4. Terme ilçesi sulak alanları; Akgöl ve Simenit vd.nden görünümeler.

Yöredeki sazlıklar bir zamanlar çevre köylerde yapılan hasırcılığın hammaddesini oluştururken, artık bu faaliyet sona ermiş, sazlıklar üzerindeki beşeri baskı da ortadan kalkmıştır.

2.1.2. Kıyılar ve plajlar

Samsun ili yaklaşık 220 km kıyı uzunluğuna sahip olup, bunun büyük kısmı alçak kıyı özelliği göstermektedir. Söz konusu bu kıyılar üzerinde oldukça geniş plajlar vardır (Foto 5,6,7,8). Bu plajlar Samsun ilinin deniz turizmi potansiyelini artırmaktadır. Yakakent'ten Terme'ye kadar uzanan ince kumlu geniş doğal plajlar deniz turizmi için önemli olup, Samsun sadece il içi değil gerek güzergah turizmi olarak buradan geçenler, gerekse özellikle hafta sonları Amasya, Çorum, Tokat gibi içeride yer alan illerden gelen ziyaretçiler tarafından yoğun şekilde ziyaret edilir.

Foto 5-6-7-8. Terme'de kıyılar ve plajlar.

Çarşamba Deltası'nın kuzeydoğu kıyılarında Terme ilçesi sınırları içinde kalan yaklaşık 40 km boyunca uzanan kumlu plajlar yer alır. Bu plajların uzantısı üzerinde, Terme ilçe merkezi çeperinde yer alan Miliç sahili yaklaşık 1200 m uzunluğu ile Samsun ili kıyılarındaki en önemli turistik alanlardan biridir. Son zamanlarda buradaki sahil şeridinin yeniden düzenlenmesi, aydınlatma ve peyzaj düzenlemesinin yapılması, diğer rekreatif unsurların inşa edilmesi ile bu saha Termelilerin de denizden yararlanmak için tercih ettiği başlıca mekanlardan biri olmuştur.

Karadeniz Sahil Yolu'nun büyük ölçüde dolgu yapılarak geçirilmesi sonucu özellikle Terme'den itibaren doğu yönde plajlı kıyılarının büyük ölçüde yok edilmiş olması Terme sahilleri ve Miliç plajını eşsiz kılmaktadır. Her ne kadar tüm Karadeniz kıyılarında olduğu gibi, Samsun'da da bulutlu gün sayısının fazla olması ve yaygın olarak öğleden sonra çıkan kuzey sektörlü rüzgârların, Samsun ili kıyılarında turizm amaçlı denizden yararlanmayı sınırlandırırsa da, Karadeniz'in tuz oranının düşüklüğü, (ülkemizin diğer kıyılarına göre) Samsun kıyılarını bir miktar avantajlı kılmaktadır.

Yıllarca atıl kalan plaj son birkaç yıl içinde Büyükşehir Belediyesi'nin girişimleri ile temizlenmiş; gezi yolları, kafeler, sosyal tesisler, oyun parkları, çadır ve karavan park yeri vd unsurlarla donatılarak yeniden hizmete açılmıştır.

2.1.3. Flora (bitki tür ve toplulukları) ile ilgili çekicilikler

Terme'nin Yalı mahallesi ile Akçay arasında kıyı boyunca doğal plaja paralel olarak uzanan ve insan eliyle oluşturulan Miliç Çamlığı dışında, ilçenin kuzey batı kısımlarında yer alan saha doğal bitki örtüsü ve biyoçeşitlilik bakımından doğa turizmi için önemli bir çekiciliğe sahiptir (Karaer vd. 2017).

Doğal kıyılar boyunca uzanan ve çeşitli ağaç topluluklarından oluşan orman örtüsüne paralel olarak, özellikle sulak alanların çevresinde yer alan ve bir kısmı endemik türlerden meydana gelen çok çeşitli bitki toplulukları yörenin ekoturizm açısından önemini daha da arttırmaktadır.

2.1.4. Fauna ile ilgili çekicilikler

Terme'nin de dahil olduğu Yeşilirmak Deltası sulak alanları önemli kuş alanları statüsüne sahiptir. Alaca balıkçıl ile kışlayan Macar ördeği ve kadife ördek gibi kuşlara ilave olarak gece balıkçılı, küçük akbalıkçıl ve çeltikçi sahada üreyen diğer kuşlar arasında yer alırlar. Yeşilbaş ördek, çamurcun, elmabaş patka ve kıkuyruk kış devresinde delta sulak alanlarında rastlanılan diğer kuş türlerini oluştururlar (Erciyas-Yavuz ve Özsemir 2017).

Simenlik Gölü ve Akgöl balık varlığı bakımından da önemli göllerdir. DSİ tarafından yapılan çalışmalarda (T.C. Orman ve Su İşleri Bak. 2012) yörede bugüne kadar; 29 balık türüne ilave olarak, kurbağa, semender, kertenkele, yılan vb canlılar ile 33 memeli ve 165 kuş türünün kayıt altına alınmıştır.

Faunistik bakımdan deltanın daha zengin kısımlarına karşılık gelen Simenlik Gölü ve Akgöl sulak alan kompleksi ile çevrelerindeki geniş bir saha 1975 yılında Yaban Hayatı Koruma Sahası ilan edilmiştir. Sahada başıboş dolaşan yıldı atları önemli bir görsellik oluştururken, Gölardı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nda tabiata sülün salınması yörenin cazibesini daha da arttırmak üzere ilgili kurumlar tarafından önemli bir çalışma olarak görülmektedir.

Diğer yandan, kirlilik ve kaçak avlanma sulak alanların iki temel problemi olarak dikkat çekmekte olup, yöre turizme açılmadan bu sorunların çözülmesi, en azından gerekli tedbirlerin acilen alınması ve sonrasında turizme açılması en akılcı kullanım yöntemi olacaktır.

2.1.5. Akarsular

2.1.5.1. Terme çayı

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından Terme Çayı'nın turizme kazandırılması için çalışmalar yapılmış, ırmak yatağı mansabdan Terme ilçe merkezine kadar olan kısım genişletme ve derinleştirme çalışmaları ile birlikte temizlenerek küçük turistik yolcu teknelerinin ırmak içinde kolay hareket edebileceği bir hat ortaya çıkarılmıştır (URL-3). Gerek sahilde gerekse ilçe merkezinde küçük iskeleler inşa edilmiş, bu iki iskele arasında faaliyet gösterecek bir de tekne alınarak (Samsunum 4) bu çalışma tamamlanmış ve 4 km'lik bir güzergah üzerinde yerli yabancı turistleri taşımak üzere hizmete sunulmuştur (Foto 9-10-11-12).

Foto 9-10-11-12. Terme Çayı üzerinde turizm amaçlı düzenlemeler.

Kara içinde kalan yerleşmeler için şayet varsa akarsular büyük çekicilik oluştururken, Terme gibi hem deniz, hem akarsuya sahip yerleşmelerde sulardan yararlanma hususunda rekabet büyüktür. Terme'de de sahil akarsuyu gölgede bırakabilir. Fakat denizden itibaren Terme ilçe merkezine kadar ulaşacak tekne turları kano, yelkenli sporlar, kürek, amatör balıkçılık vb rekreatif faaliyetlerle desteklenirse

büyük ilgi çekebilir. Buna denizin her zaman yüzmeye elverişli olmaması da eklenirse Terme çayı üzerinde yapılacak faaliyetler alternatif turizm için bir potansiyel oluşturabilir.

2.1.5.2.Miliç ırmağı

Terme Çayı'nın mansabından itibaren bu akarsuyun taşıdığı alüvyonların Karadeniz kıyı akıntısına bağlı olarak doğu yönde taşınması sonucu oluşan kıyı okuna bağlı olarak meydana gelen jeomorfolojik yapı Türkiye kıyılarında nadir görülen oluşumlardan biridir¹. Özellikle denize girmenin tehlikeli olduğu yaz mevsimindeki fırtınalı havalarda plajın 100 m gerisinde kıyıya paralel uzanan bu alan iyi değerlendirildiğinde alternatif turizm imkanları sunabilir. Bunun için Miliç ırmağının akılcı bir planlama ile çevre düzenlemesi yapılmalı, sivrisineklerden arındırılarak durgun suda yapılabilecek her tür rekreatif ve sportif faaliyet için uygun hale getirilmelidir (Foto 13-14-15-16).

Foto 13-14-15-16. Miliç ırmağı genel görünüm.

2.1.6.Amazon Tabiat Parkı

Yeşilirmak Deltasının Terme ilçesi sınırları içinde kalan bölümünde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sorumluluğunda Samsun Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile 1273

¹ Bkz. 2.Bölüm'de 211-234 arası; Zeybek, H.İ. ve Altunoğlu, N. "Terme Çayı İle Akçay Arasında Kalan Sahanın Jeomorfolojik Özellikleri ve Kıyı Kullanımı".

hektarlık alan 1. derece ve 218 hektarlık alan da 3. derece doğal sit alanı ilan edilmiştir. Toplam 1499 hektarlık bu alan aynı zamanda sulak alan koruma bölgesidir.

Gölyazı Gölardı kesiminde yer alan bu sahanın 563 hektarlık kısmı Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden turizme kazandırılmak amacıyla devralınarak "Amazon Tabiat Parkı" adıyla ilan edilmiştir (Foto 17-18-19-20). Yörenin geçmişe ait mitolojik hikayesi, yüzlerce çeşit kuş türü, endemik bitkileri ve subasar ormanları ile doğa turizmi açısından büyük önem taşımaktadır. Büyükşehir Belediyesi tarafından ulaşım sorunlarının çözülmesinin ardından gerekli tedbirler alındıktan sonra tanıtımının yapılmasıyla bu parkın Samsun'un ve Karadeniz Bölgesi'nin en önemli doğa turizm merkezlerinden biri olacağına kuşku yoktur.

Foto 17-18-19-20. Amazon Tabiat Parkı.

2.1.7.Kozluk Mesire Alanı

Kozluk mahallesinde, OMV Fen Lisesi karşısında kayın ağırlıklı karışık ormandan meydana gelen koruluğun turizm amaçlı düzenlenmesi ile oluşturulmuştur. Koruluk içinde yürüyüş yolları inşa edilmiş, isteyenlerin bedensel sporlar yapmaları için egzersiz aletleri yerleştirilmiştir (Foto 21-22). Daha önce belde belediyesine sahip olan Kozlu gibi Terme'de çok sayıda eski belde vardır. Çevrelerine göre merkezi konumda olan bu yerleşmelerde de benzer tesisler oluşturulabilir.

Foto 21-22. Kozluk mesire alanı orman içi yürüyüş yolları.

2.2. Beşerî Turistik Çekicilikler

Samsun yöresi yerleşme tarihi açısından oldukça eskidir (Yılmaz 2011). Bunlardan en eskisi olan Tekkeköy mağara yerleşmeleri günümüzden en az 10.000 yıl öncesine kadar gitmektedir (Uzun 1995). İlkçağ kolonilerinin daha çok kıyılarda, özellikle de iç kesimlerle bağ kurmayı kolaylaştıran ırmak ağzlarında kurulduğu düşünülürse Terme'nin konumunun da buna uygun olduğu görülecektir. Mitolojik kaynaklarda Amazon efsanelerinden birinin Terme yöresine ait olması da bununla ilişkili olabilir. Fakat bilinen tarihsel süreç içinde Terme Ünye ile Çarşamba arasında kalmış, iktisadi ve sosyal bakımdan da bu iki yerleşmenin önüne geçememiştir (İpek vd. 2016). Bu nedenle de tarihi eserler bakımından zengin değildir.

2.2.1. Efsane, mitoloji

M.Ö. 1000 yıllarına ait bazı kaynaklarda kadınlardan ibaret bir topluluk olan Amazonlar'ın Terme'de konakladıklarına dair bilgilere rastlanmaktadır. Terme Suyu (Termedon) yakınındaki dağların bir kısım yabancı harita ve ansiklopedilerde “*Amazonius Mous*” (Amazon Dağları) olarak geçmesi de bununla ilgilidir. Karadeniz kıyılarında kolonizatör olarak bulunan eski Yunanlılar da, Termedon'da yalnız kadınlardan ibaret bir toplum olduğundan bahsetmektedirler (Yazıcı 2016).

Amazonlarla ilgili olarak birçok ülke hikayenin geçtiği yerin kendilerinde olduğunu iddia etmeleri bir kenara bırakılırsa, bu mitolojik geçmiş ile ilgili olarak dünya genelinde yapılan çok sayıda film, müzikal, heykel, tablo ve diğer sanat eserleri sayesinde bu konu her daim ilgi çekmekte, bu da Terme'nin geçmişine turizm ve tanıtım anlamında artı bir değer olarak yansıma potansiyeli barındırmaktadır. Amazon savaşçı kadınlarının gerçekte var olup olmadıkları ve tam olarak nerede yaşadıkları gibi tartışmalar tarihçilerin araştırma konusudur. Yeterli bilgi ve belge olmadan Amazonlar üzerinden tarihsel geçmiş inşa etmek doğru değildir. Bu nedenle Amazonların Terme yöresinde yaşayıp yaşamadığı üzerine yapılan tartışmalar bir

kenara bırakılmalı, bilim insanları ile gereksiz polemiklere girilmemeli, hayali senaryolar yazılmamalı, fakat reklamın kötüsü olmaz mantığından hareketle, Terme ile ilgili turizm ve tanıtım faaliyetlerinde bu imkândan faydalanılmalıdır.

2.2.2. Garpu Kalesi

Terme ilçe merkezinin güneyinde, Cevizli ile Konakören köyleri arasında bulunur. Klasik tarzda blok taşlardan değil, daha çok kayalar oyularak meydana getirilmiştir. Üzerinde 1-1,5 m çapında çok sayıda oyuk/kuyu bulunur. Derinlemesine arkeolojik etütler yapılmadığından tarihsel geçmişi ve taşıdığı zenginlik hakkında bilgi yoktur. Amazonlar mitolojisi ile birleştirilerek turizm açısından bir çekicilik oluşturma potansiyeline sahiptir (Yazıcı 2016:101).

2.2.3. Camiler ve türbeler²

Samsun yöresi son yıllarda ahşap camileri ile öne çıkmıştır. Başta Çarşamba'daki Göğceli ve Havza'daki Bekdiğin camileri olmak üzere kendine has mimari tarzları ile dikkat çeken ve yüzlerce yıllık mazileri olan ahşap camilerden birkaç tane de Terme'de bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları;

Pazar (Çarşı/Cuma) Camii: İlçe merkezinde, Cumhuriyet Mahallesindedir. Terme Çayı'nın hemen kenarında, düz bir alanda bulunur. 1840 tarihli olmakla birlikte, bunun tamir tarihi olduğu, caminin inşa tarihinin gerçekte çok daha eski olduğu da iddia edilmektedir. Yanında bir de türbe vardır (Foto 23).

Karacalı Köyü Mezarlık Camii: Terme-Çarşamba karayolundan 2 km içerde, Terme ilçe merkezinin 8 km kadar batısında Yukarısöğütlü/Karacalı köyünde bulunmakta olup, 14.Yüzyıl'dan kaldığı tahmin edilmektedir (Foto 24).

Foto 23. Pazar (Cuma) camii.

Foto 24. Karacalı köyü camii.

Aşağı Söğütlü Camii: Samsun-Terme yolundan 1 km kadar içerde Terme'nin 8 km kadar batısında bulunur. İki katlı olan cami Terme ilçesi Söğütlü köyündedir. 19. Yüzyıl'da da yapıldığı tahmin edilmektedir.

² Bkz. 1.Bölüm'de, 85-106 arası; Bayraktar, M.S. "Terme'de Tarihî Yapılar".

Yenicami Köyü Eski Cuma Camii: Samsun-Terme yolundan 3 km kadar içerde Terme ilçe merkezinin 14 km batısında Yenicami köyündedir. 1843 yılında inşa edildiğine dair bir kitabesi bulunan ahşap camiidir.

Dağdıralı Köyü Camii ve Türbesi: Terme-Çarşamba yolundan 4 km içerde Terme'nin 30 km kadar batısında Dağdıralı köyündedir. Kapısı üzerinde 1868 tarihli olduğu yazılıdır. Caminin doğusunda birkaç metre mesafede ahşap yapı malzemesi ile inşa edilmiş bir de türbe vardır.

Cüneyd-i Bağdadi Türbesi: Bilindiği gibi Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde birçok yerde sayısız kahraman düşmanla savaş esnasında ya şehit olmuş, ya da gazi olarak o beldelerde hayır işleri yapmışlardır. Bu kişilerin kabirleri zamanla ziyaretgah olmuş, üstlerine türbeler inşa edilmiştir. Zamanla halkın önemli ziyaretgahlarından biri haline gelen bu yerler aynı zamanda yörenin manevi bekçileri olarak kabul edildiğinden sayılmışlar, sevilmişler, yeni doğan çocuklara isimleri verilmiştir. Bu zatlardan biri de Terme'nin 9 km kadar güneybatısında, Dibekli köyünde metfun bulunan, adına bir de türbe inşa edilen Cüneyd-i Bağdadi hazretleridir. Türbenin 14.Yüzyıl'da inşa edildiği düşünülmektedir. Yakın zamana kadar ahşap olarak varlığını sürdüren türbe, betonarme olarak yeniden inşa edilmiştir. Önceki ahşap hali geleneksel mimari tarzımızı yansıtmakta iken halihazır hali bundan uzaktır.

2.2.4. Tarihi Ev ve Konaklar

Eski fotoğraflara bakıldığında Terme'de çok sayıda konak tipli evler görülür. Ahşap mimarinin güzel örneklerini oluşturan bu evlerden günümüze çok az bina kalmıştır. Daha 30-40 yıl öncesine kadar ayakta olan bu meskenler günümüze ulaşmamıştır. Fakat bu evlerin benzerleri modern tekniklerle yeniden inşa edilerek eski Terme sokağı canlandırılabilir. Nitekim bu meskenlerden biri "*Örnek Terme Evi*" olarak Miliç Çamlığı'na inşa edilerek turizme kazandırılmıştır. Bunların sayısı arttırılabilir (Foto 25-26-27).

Terme kırsalında ise yerden 1 m kadar yüksekte inşa edilen ve yörenin coğrafi şartlarına uygun olarak inşa edilmiş meskenlerden çok az kalmıştır. Şayet bunlardan birkaç korunabilirse delta yüzeylerinde taban suyu seviyesinin yükselmesine bağlı olarak ortaya çıkan zemin nemliliğini azaltmak üzere tasarlanmış bu evlerin dünya kırsal mimari literatürüne katkı sağlayacağı ve mimariye meraklı izleyiciler tarafından yoğun şekilde ziyaret edileceğine şüphe yoktur³.

³ Bkz. 3.Bölüm'de, 321-340 Arası; Kaya, M. ve Yılmaz, C. "*Terme İlçesinde Kırsal Mimari*".

Foto 25-26-27. Miliç Çamlığı'nda örnek Terme evi.

2.2.5. Anıtlar

İlçede kayda değer tek anıt Ulusoy Dinlenme Tesisleri sahasında bulunan ve Amazon kadın savaşçısı temsil eden heykeldir (Foto 28).

Foto 28. Terme Ulusoy Tesisleri bahçesinde Amazon kadın heykeli.

3. Diğer Çekicilikler

Geçen zaman içinde ilçe merkezinde, eski belde ve köylerde çok sayıda etkinlikler yapıp ve yapılmaya da devam etmektedir. Sakarlı'da *"Hızırilyas (Hidrellez) şenlikleri"*, Kocaman'da *"pirinç festivali"*, Köybucağı'nda *"altın fındık festivali"*, Gölyazı'da *"Amazon festivali"* bunların başlıcalarıdır. Fakat bunlar tam olarak gelenekselleşmiş ve her yıl düzenli olarak tekrarlanan, ulusal olmaktan ziyade yerel organizasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların bir kısmı, örneğin adını yöreden alan *"Terme pirinci"* ile ilgili olarak yapılan pirinç festivali öne çıkarılarak Terme adının ulusal ve uluslararası alanda duyurulması sağlanabilir. Yerel idare bu tür bir çalışmayı Amazonlar üzerinden yapmaya çalışmaktadır.

4.Turizm Altyapısı

Terme özellikle doğa ve deniz turizmi açısından büyük potansiyel arz etse de şimdilik bu potansiyel harekete geçirilemediği için ziyaretçi sayısı az ve bunları ağırlayacak otel vb. konaklama tesisleri bakımından da henüz yeterli değildir. Büyükşehir Belediyesi tarafından Miliç Çamlığı'nda inşa edilen (çadır ve karavan park yeri gibi) bazı turistik altyapı tesisleri bugün için çok önemli görülmesi de, bunların çoğaltan etkisi (ziyaretçi sayısı arttıkça konaklama ihtiyacı da artacağından) kısa zamanda kendini gösterecektir.

4.1.Miliç Tesisleri

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan çalışmalarla, daha önce metruk halde bulunan Miliç sahilinin yaklaşık 150 dönümlük kısmı yeniden düzenlenmiş, bu alanda yürüyüş parkurları, piknik yerleri, plajlar, rekreasyon sahaları, örnek Terme kültür evi, 750 kişilik düğün salonu, kafeterya, soyunma - giyinme kabinleri, duş üniteleri, mescit ve tuvaletler, çocuk oyun alanları, otopark, karavan park yeri ve son olarak da bir iskele inşa edilerek turizme kazandırılmıştır (Foto 29-30-31-32-33-34).

Foto 29-30. Terme - Miliç sahili plajı ve çevre düzenlemesi.

Foto 31-32-33-34. Terme - Miliç sahili düzenlemesi ve sosyal tesisler.

4.2.Karayolu Dinlenme Tesisleri

Karadeniz Sahil Yolu üzerinde bulunan Terme bu yoldan kaynaklanan çok önemli bir konuma sahiptir. Karayolları Mevzuatında yapılan değişikliklerle özellikle şehirlerarası yolculuk yapan otobüs şoförlerine seyahat kısıtlamaları ve zorunlu dinlenme molaları getirilmiştir. Doğu Karadeniz’den; Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane ve diğer çevre illerden gelen otobüsler için Terme zorunlu dinlenme yeri olarak öne çıkmıştır. Söz konusu illerden kalkan otobüs yolcuları için de aradaki mesafe tıbbi olarak da (yeme-içme, tuvalet-lavabo, hareket etme vb) ihtiyaçların giderilmesi için de durulması gereken yer özelliği taşımaktadır.

İlçe sınırları içinde iki (Soğancı ve Ulusoy tesisleri), ilçenin Çarşamba sınırında da 1 tane (Metro tesisleri) sayesinde hergün binlerce kişi Terme’de kısa süreli de olsa konaklama yapmaktadır. Bu büyük tesislerin bir diğer avantajı da özel araçları ile seyahat eden kimselerin de güven içinde dinlenmek ve ihtiyaç molası vermek için bu kalabalık istasyonlarda durmalarıdır. Böylece konaklama sayısı daha da artmaktadır.

Şayet bu tesislerin çevreleri iyi düzenlenir ve buralarda konaklama süresi uzatılabilirse, hem Terme turizm bakımından gelişecek, hem de bu mekanlarda oluşturulan satış yerlerinde Terme’ye özgü pirinç vd. ürünlerin satışı kolaylaşacaktır. Halihazırda bu tür satışlar var görünse de bunlar amatörce yapılan faaliyetler olup, profesyonel anlamda turizm mantığıyla bunlar tekrar gözden geçirilmelidir.

4.3.Diğer çekicilikler

Terme ilçesi turizm anlamında henüz bütün yönleri ile araştırılmış değildir. Kapsamlı çalışmalar yapıldığında şu an bilinmeyen çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklere sahip olduğu görülecektir. Örneğin “Terme pidesi” gastronomik anlamda büyük öneme sahiptir. Özellikle yol boyunda yer alan tesislerde bu lezzete özel önem verildiğinde Terme’nin önemli bir markası olacağına kuşku yoktur. Keza “Terme pirinci” de bu anlamda ilçenin adının duyurulmasında önemli bir tahıldır. İlçe köylerinde organik fındık deneleri vardır. Bu yaygınlaştırıldığında “Terme fındığı” da ilçe tanıtımında yine katkı sağlayabilir (Foto 35-36).

İlçe merkezinde Terme çayı kıyıları iyi bir çevre düzenlemesi ile büyük bir çekiciliğe sahip olabilir. Termeliler ve dışarıdan gelen gerek gurbetçiler ve yerli-yabancı turistler için nefes alabilecekleri bir mekana dönüştürülebilir.

Foto 35.Terme pidesi.

Foto 36.Terme pirinci.

Sonuç ve Öneriler

Terme ilçesi henüz turistik bir destinasyon değildir. Terme’nin turizm potansiyeli de bugüne kadar yeterince araştırılıp ortaya konulamamıştır. Bu araştırma Terme için bir ön çalışma niteliğindedir.

Yapılan çalışmalar Terme’nin özellikle doğa turizmi açısından büyük potansiyel barındırdığı; kumlu plajları, sulak alanları, gölleri ve tabiat parkları ile Samsun’dan başlayarak doğu yönde Karadeniz Bölgesi kıyı kuşağında başka hiçbir yerde görülmeyen çekiciliklere sahiptir. Bu çekiciliklerin büyük kısmı ekoturizm, yeşil turizm, doğa turizmi gibi isimlerle anılan ve günümüzde giderek popüler hale gelen çevreye duyarlı turizmin önemli unsurlardır. Gerekli planlamalar yapılarak ve koruma tedbirleri alınarak bu yönde yapılacak çalışmalarla Terme önemli bir destinasyon (turizmde varış yeri) olabilir.

Terme ilçesi halihazırda mevcut nüfusunu muhafaza etmekte zorluk çekmektedir. Ekili alanların (önce kavak, şimdi de fındık bahçeleriyle) dikili hale

gelmesi sonucu kırsal kesim insanı tembelleşmiş; dikili tarlalar ek gelir, gurbetçilik asıl gelire dönüşmüştür. Bir yandan kırlar daha fazla boşalmadan bir miktar nüfusu Terme’de tutabilmenin yolları aranırken, diğer yandan da yurt içi - yurt dışı gurbette olan Termelilerin “sıla turizmi” çerçevesinde yöreye gelmeleri teşvik edilmelidir (Yılmaz 2007). Onlara sunulacak turizm altyapısı geliş gidişleri arttıracak, tatillerin Terme’de geçirilmesinin önünü açacak, böylece gurbetteki Termeliler ile memleketleri Terme arasında bağ kurulması sağlanacaktır. Örneğin sadece fındık sezonunda değil, onun bir iki ay öncesinde insanların yöreye gelmesi bile çok önemli bir hareketlilik yaratabilir. Bu hareketlilik ve geliş-gidişler ileride Terme’ye bu kişiler vasıtası ile yatırım çekilmesine aracılık edecektir.

Terme daha yaşanabilir hale geldikçe, ulaşım kolaylığına da bağlı olarak, başta emekliler olmak üzere Samsun ve Çarşamba il ve ilçe merkezlerinde yaşayan Termelilerin bir kısmı da bu yolla Terme’ye dönebilir. Bu da Terme’ye ayrı bir canlılık katabilir. Nüfuslanma ve tüketimin artması ise yatırımları çekeceğinden Terme tekrar eski günlerine kavuşabilir, hatta daha iyi hale gelebilir. Bütün bunlar için turizm tetikleyici rol üstlenebilir.

Terme’nin sahip olduğu turizm potansiyeli ulaşım kolaylıkları ile birleştiğinde daha da önem kazanmaktadır. Terme oldukça yakın mesafeler içinde karayolu, denizyolu, havayolu, demiryolu ulaşım imkanlarının tümüne sahiptir. Ulaşım kolaylığı turizm için çok önemlidir. Özellikle havayolu ulaşımı uzakları yakın ettiği ve zaman mesafesini kısalttığı için sadece yakın çevreden değil, çok uzak mesafelerden yerli ve yabancı turistleri bölgeye çekmede öncü rol oynamaktadır.

Fakat son yıllarda Terme’yi cazip kılan bu ulaşım kolaylıkları onun başını derde de sokmuştur. Söz konusu ulaşım kolaylıklarına ilave olarak düz arazi, deniz suyu, Mavi Akım doğalgaz boru hattına yakınlığı ve enterkonnekte sisteme kolay bağlanma imkanı gibi özellikler Terme’yi enerji yatırımları için çekici hale getirmiştir. Mevcut OMV Doğalgaz Çevrim Santrali’ne ilave olarak yeni santraller inşa edilmek istenmesi yukarıda saydığımız turizm potansiyelinin değerlendirilmesi süreci ile çalışmaktadır. Terme doğa turizmi konusunda öne çıkacaksa, hem ekoturizm potansiyelini iyi değerlendirmeli ve bunun için biyoçeşitliliğin korunmasına dikkat etmeli, hem de denizlerinin temiz ve güvenli olduğu konusunda ziyaretçileri tatmin etmelidir. Bu durumda çevreyi kirlletici yatırımlara göz yumulmamalıdır. Bu bağlamda deniz turizminin daha da geliştirilmesi için Terme Çayı atıkları ve mevcut Tersane’nin çevresel etkileri sıkı sıkıya takip edilmeli; kara, hava, deniz, ırmak... Terme’nin herhangi bir yerinde çevre kirliliğine izin verilmemelidir.

Özellikle yol boyundaki konaklama tesisleri Terme’nin vitrini gibidir. Karayolları ile işbirliğine gidilerek anayol çevresi yeniden düzenlenmeli, konaklama

tesisleri çalışanları hizmet içi eğitimden geçirilmeli, bu yörenin farklılığı ziyaretçilere hissettirilmelidir.

Başka öneriler de gerilebilir. Bunun için yerel araştırmalara önem verilmeli, bilgi altyapısı güçlendirilmeli, yakın ve uzaktaki üniversitelerle işbirliğine gidilerek masabaşı değil, bizzat yerinde yapılan çalışmalarla gizli kalmış potansiyeli de açığa çıkartılarak Terme için yeni yol haritaları hazırlanmalıdır.

Kaynakça

- ALTUNOĞLU, N. (2008) *Terme Çayı İle Akçay Arasında Kalan Sahanın Kıyı Morfolojisi ve Kıyı Kullanımı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.
- BAYRAKTAR, M. S. (2005) *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi, S.B.E., Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- ERCİYAS-YAVUZ, K. -ÖZSEMİR, C. (2017) "Terme İlçesinin Kuş Çeşitliliği", *Terme'nin Biyoçeşitlilik ve Doğal Ortam Özellikleri*, (Ed.: C.Yılmaz-H.Korkmaz), Serander Yay., Trabzon, (15-34)
- ERKAL, T. (1993) "Yeşilirmak Deltası ve Çevresinin Jeomorfolojisi", *Jeomorfoloji Dergisi*, Sayı: 20, s. 13-28, Ankara.
- İPEK, N.-TELLİOĞLU, İ.-YILMAZ,C.-ZEYBEK,H.İ.-BAYRAKTAR, M.S. (2016), *Samsun-Çarşamba'da Beylik Merkezi Ordu Köyü*, Çarşamba Belediyesi Kültür Yay. No: 3, Samsun, ISBN 978-605-83721-1-5.
- KARAER, F. - KUTBAY, H. - SAĞIROĞLU SAKA, A. (2012) "Samsun'un Bitki Biyoçeşitliliği ve Koruma Alanlarının Ekoturizm Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi", *Samsun Sempozyumu*, Cilt:1, Samsun, 811-838.
- KARAER, F. -KUTBAY, H. G. -KORKMAZ, H. (2017) "Terme'nin Bitki Biyoçeşitliliğinin Ekosistem, Vejetasyon ve Floristik Özellikler Bakımdan Değerlendirilmesi", *Terme'nin Biyoçeşitlilik ve Doğal Ortam Özellikleri*, (Ed.: C.Yılmaz-H.Korkmaz), Serander Yay., Trabzon, (125-201).
- ÖZGÜÇ, N. (2003) *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- SAMSUN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016) *Samsun Turizm Rehberi*, Samsun Büyükşehir Belediyesi Yay., Samsun.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2012) *Yeşilirmak Deltası Sulak Alan Biyolojik Çeşitlilik Araştırması*, Samsun.
- UNCU, L. (1997) "Simenlik Gölü Ekosistemi", *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 6, Ankara, 375-406.
- UZUN, A. (1995) "Tekkeköy'de (Samsun) Mağara-Kale Yerleşmeleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Erzurum, (413-434).
- YAZICI, N. (2016) *Tarihte Terme*, Gamze Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, C. (2007) "Samsun İlinde Nüfus Hareketleri", *Geçmişten Geleceğe Samsun, (2. Kitap)*, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yay., (295-322), Samsun.

YILMAZ, C. (2011) (Editör) *İlkçağ'dan Cumhuriyete Canik*, Canik Belediyesi Kültür Yay. No:3, Samsun, ISBN: 978-605-87473-0-2.

YILMAZ, C. (2016) "Samsun'da Turizm; Niçin, Kim İçin", *Bütünşehir*, Sayı: 12, Samsun, (18-26).

YILMAZ, C. – ZEYBEK, H. İ. (2016) *Samsun Coğrafyası*, Canik Belediyesi Kültür Yay. No: 11, Samsun, ISBN: 978-605-65683-4-3.

(URL-1) http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/annual_report_2016_web_0.pdf

(URL-2) <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler>

(URL-3) <http://www.samsun.bel.tr/haber-detay.asp?haber=2707-termeye-buyuk-turizm-yatirimi#>

<http://www.samsun.gov.tr>

<http://www.samsun.bel.tr>

<http://www.termel.bel.tr>

<http://www.termel.bel.tr>

Foto kaynakları:

1,2,5,6,7,13,14,16,18,19,23,35,36	www.termel.bel.tr
8,9,10,11,12,17,29,30,32	www.samsun.bel.tr
28	http://www.yourplaceabroad.com/turkey/samsun
3,4	Muhammet Bahadır
24	Nuri Yazıcı
15,20,21,22,25,26,27,31,33,34	Cevdet Yılmaz